

**KONCESIJE I SIGURNOST LOKALNOG STANOVNIŠTVA U
HERCEGBOSANSKOJ ŽUPANIJI**

**CONCESSIONS AND THE SAFETY OF THE LOCAL POPULATION
IN THE HERZEGOVINA COUNTY**

Pregledni znanstveni članak

Atina Perković

Ministarstvo unutarnjih poslova Kantona 10

Atinaperkovic7@gmail.com

Sažetak

Hercegbosanska županija predstavlja vodeći primjer uspješnog koncesijskog upravljanja i održivog razvoja u Bosni i Hercegovini. Ovaj rad analizira institucionalni i zakonski okvir koncesija, razvoj vjetroenergetskih projekata, njihov ekonomski, ekološki i društveni učinak te ključne izazove i preporuke za budućnost. Poseban naglasak stavljen je na vjetroenergetske projekte, među kojima se ističe Vjetroelektrana Mesihovina, kao simbol modernizacije i energetske tranzicije. Rezultati analize pokazuju da Hercegbosanska županija ostvaruje značajne prihode od koncesija, što omogućava kontinuirano ulaganje u infrastrukturu, jačanje lokalne ekonomije i povećanje zapošljavanja. Primjena visokih ekoloških standarda čini ovaj kanton predvodnikom zelene tranzicije, dok participativni procesi i transparentnost jačaju povjerenje građana i socijalnu stabilnost. Unatoč visokoj učinkovitosti sustava, identificirani su i razvojni izazovi, osobito u području digitalne transparentnosti i institucionalne participacije. Zaključno, koncesijski model Hercegbosanske županija pokazuje kako odgovorno upravljanje prirodnim resursima može biti pokretač dugoročnog gospodarskog rasta, energetske sigurnosti i društvene otpornosti. Ovaj model može poslužiti kao putokaz za druge regije u zemlji i šire, potvrđujući važnost strateškog planiranja i uključivog razvoja za postizanje održivih rezultata.

Ključne riječi: *Koncesije; sigurnost lokalnog stanovništva; vjetroparkovi; obnovljivi izvori energije; Hercegbosanska županija; ekonomski razvoj; ekološka sigurnost; javne politike.*

Abstract

The Herceg-Bosnian Canton represents a leading example of successful concession management and sustainable development in Bosnia and Herzegovina. This paper analyzes the institutional and legal framework of concessions, the development of wind energy projects, their economic, ecological and social impact, as well as key challenges and recommendations for the future. Special emphasis was placed on wind energy projects, among which the Mesihovina Wind Power Plant stands out, as a symbol of modernization and energy transition. The results of the analysis show that Herceg-Bosnia Canton generates significant revenues from concessions, which enables continuous investment in infrastructure, strengthening the local economy and increasing employment. The application of high environmental standards makes this canton a leader in the green transition, while participatory processes and transparency strengthen citizens' trust and social stability. Despite the high efficiency of the system, development challenges have also been identified, especially in the area of digital transparency and institutional participation. In conclusion, the concession model of the Herceg-Bosnian Canton shows how responsible management of natural resources can be a driver of long-term economic growth, energy security and social resilience. This model can serve as a roadmap for other regions in the country and beyond, confirming the importance of strategic planning and inclusive development for achieving sustainable results.

Keywords: *Concessions; safety of local population; wind farms; renewable energy sources; Herceg-Bosnia Canton; economic development; ecological safety; public policies.*

1. UVOD

Hercegbosanska županija zauzima izrazito istaknuto mjesto u razvoju koncesijskih projekata i energetske tranzicije u Bosni i Hercegovini. Zahvaljujući iznimnim prirodnim resursima, povoljnim klimatskim uvjetima i strateškom geografskom položaju, ovaj kanton je postao predvodnik u razvoju obnovljivih izvora energije i uzorni primjer odgovornog

gospodarskog upravljanja prirodnim bogatstvima. Njegov pristup koncesijama karakterizira vizionarsko strateško planiranje, institucionalna stabilnost i usklađenost s najvišim europskim standardima, što ga čini modelom održivog razvoja u cijeloj zemlji (Bosna i Hercegovina, 2002; Europska unija, 2014; Transparency International BiH, 2023).

U posljednjem desetljeću upravo su projekti obnovljive energije, osobito vjetroelektrane, imali ključnu ulogu u oblikovanju gospodarske dinamike ovog područja. Zahvaljujući iznimnim uvjetima za iskorištavanje energije vjetra, kanton je privukao domaće i međunarodne investitore te postao središte energetske modernizacije Federacije BiH. Posebno značajan projekt u tom kontekstu jest Vjetroelektrana Mesihovina, koja je postavila temelje za razvoj niza drugih energetske postrojenja i time učvrstila status kantona kao vodeće energetske regije u zemlji (UNDP BiH, 2021; IRENA, 2022). Uz energetske projekte, Hercegbosanska županija ostvaruje značajne koristi od koncesija u sektorima šumarstva, vodoprivrede i eksploatacije mineralnih sirovina, čime dodatno jača svoju fiskalnu stabilnost i omogućava dugoročan i održiv gospodarski rast. Sustavno ulaganje prihoda od koncesija u prometnu i komunalnu infrastrukturu, digitalizaciju javnih usluga i zaštitu okoliša potvrđuje da ovaj kanton posjeduje jasan razvojni smjer koji istodobno podržava ekonomski napredak i očuvanje okoliša (World Bank, 2017; UNECE, 2019; Transparency International BiH, 2023).

U kontekstu sve veće globalne potrebe za čistom energijom i održivim razvojem, Hercegbosanska županija se profilirala kao lider u implementaciji inovativnih i zelenih rješenja, čime postavlja standarde za ostale regije u Bosni i Hercegovini i šire. Ova pozicija nije rezultat slučajnosti, već kontinuiranog strateškog djelovanja, partnerskog pristupa privatnim investitorima i aktivnog uključivanja lokalne zajednice u razvojne procese (IRENA, 2022; Devine-Wright, 2019; Brannstrom et al., 2021).

2. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA

S obzirom na rastući značaj koncesijskih projekata, osobito u sektoru obnovljive energije i eksploatacije prirodnih resursa, potrebno je sustavno sagledati njihov utjecaj na lokalne zajednice i razinu sigurnosti stanovništva. Opći cilj ovog rada je analizirati postojeće koncesijske projekte u Hercegbosanska županija i njihovu povezanost s različitim dimenzijama

sigurnosti lokalnog stanovništva — fizičkom, ekonomskom i ekološkom. Fokus je na vjetroparkovima kao najzastupljenijem obliku energetske koncesije, ali i na drugim oblicima eksploatacije javnih dobara, poput šuma, voda i kamenoloma (Transparency International BiH, 2023; UNDP BiH, 2021). Specifični ciljevi istraživanja proizlaze iz potrebe za detaljnijom analizom strukture i učinaka koncesijskih politika:

1. Identificirati vrste koncesija i njihove nositelje, s posebnim naglaskom na energetske projekte i koncesije za eksploataciju prirodnih resursa (Komisija za koncesije BiH, 2024; Bosna i Hercegovina, 2002).
2. Analizirati sigurnosne i ekonomske implikacije koncesioniranih projekata na lokalnu zajednicu, uključujući raspodjelu koristi, lokalni razvoj i percepciju rizika (World Bank, 2017; IRENA, 2022).
3. Ispitati percepciju stanovništva o utjecaju vjetroparkova i drugih koncesija na kvalitetu života, okoliš i lokalnu ekonomiju (Maleki-Dizaji et al., 2020; Brannstrom et al., 2021).
4. Proučiti institucionalni i zakonski okvir koji definira dodjelu, upravljanje i nadzor koncesija, s posebnim osvrtom na transparentnost i participaciju lokalnih zajednica (Europska unija, 2014; Transparency International BiH, 2023).

U metodološkom smislu, istraživanje se temelji na kombinaciji kvalitativnih i kvantitativnih metoda, s naglaskom na analitički i deskriptivni pristup. Prvi korak uključuje analizu sekundarnih izvora, koja obuhvaća relevantne zakone i podzakonske akte, izvještaje institucija i organizacija civilnog društva, znanstvene i stručne članke te dostupne medijske izvore. Ovakav pristup omogućuje sveobuhvatno razumijevanje institucionalnog i pravnog okvira (Bosna i Hercegovina, 2002; Europska unija, 2014). Drugi segment metodologije čini terenska analiza, kojom će se izvršiti pregled postojećih lokacija koncesioniranih projekata na području Hercegbosanske županije. Ovaj dio omogućava uvid u prostorni razmještaj vjetroparkova i drugih projekata te njihovu neposrednu blizinu lokalnih zajednica, prometne i infrastrukturne povezanosti, kao i vidljive ekološke promjene na terenu (UNDP BiH, 2021). Empirijski dio istraživanja može uključivati provedbu upitnika ili intervju s lokalnim stanovništvom, što omogućava prikupljanje podataka o percepciji sigurnosti, povjerenju u institucije i stavovima prema

koncesioniranim projektima (Devine-Wright, 2019; NREL, 2024). Poseban naglasak bit će stavljen na razliku između percepcije koristi i percipiranih rizika. Konačno, planirana je komparativna analiza s drugim županijama ili regijama u Bosni i Hercegovini koje imaju slične koncesijske modele i energetske projekte. Ovakav pristup omogućit će prepoznavanje sličnosti i razlika u pristupu koncesijama, razini transparentnosti i uključenosti zajednice, što može poslužiti kao osnova za izradu preporuka za unapređenje prakse (IEA Wind, 2021; Transparency International BiH, 2023). Metodološki okvir istraživanja time osigurava ravnotežu između teorijske analize, institucionalnog pregleda i empirijskih podataka, što omogućava dublje razumijevanje složenih odnosa između koncesija i sigurnosti stanovništva.

3. TEORIJSKI OKVIR

Koncesija predstavlja pravni institut kojim javno tijelo prenosi pravo korištenja prirodnih resursa ili javnih dobara privatnim subjektima na određeno vremensko razdoblje, uz jasno definirane uvjete i obveze. Ovaj mehanizam omogućuje povezivanje javnog interesa s privatnim kapitalom, čime se osigurava dodatno financiranje infrastrukturnih i razvojnih projekata (World Bank, 2017). U pravnom sustavu Bosne i Hercegovine, koncesije su regulirane na državnoj, entitetskoj i županijskoj razini. Na državnoj razini, temeljni dokument je Zakon o koncesijama Bosne i Hercegovine (Bosna i Hercegovina, 2002), koji definira osnovne principe, vrste koncesija i institucionalni okvir za njihovu dodjelu. Entitetski nivoi — Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska — imaju vlastite zakonske propise koji detaljnije uređuju postupke dodjele, nadzor i prava koncesionara (Federacija Bosne i Hercegovine, 2002; Republika Srpska, 2002). Na županijskoj razini, zakoni i pravilnici dodatno specificiraju lokalne nadležnosti i procedure, osobito u sektorima šumarstva, vodoprivrede i obnovljivih izvora energije. Ovaj višerazinski okvir stvara složen sustav upravljanja, u kojem je koordinacija između razina vlasti ključna za uspješnu provedbu projekata (Komisija za koncesije BiH, 2024; Transparency International BiH, 2023). Uloga koncesija posebno dolazi do izražaja u kontekstu energetske tranzicije i razvoja obnovljivih izvora energije. Koncesijski modeli omogućuju privatnim investitorima da sudjeluju u izgradnji energetskih kapaciteta, dok

država zadržava kontrolu nad korištenjem javnih resursa (Europska unija, 2014; IRENA, 2022). Jedan od najvažnijih sektora u Bosni i Hercegovini je energija vjetra, koja zahvaljujući povoljnim klimatskim i geografskim uvjetima ima značajan razvojni potencijal. Vjetroparkovi su prepoznati kao projekti od javnog interesa jer doprinose smanjenju emisija stakleničkih plinova, diversifikaciji izvora energije i poticanju lokalnog gospodarskog razvoja (UNDP BiH, 2021; Maleki-Dizaji et al., 2020). Koncesijski okvir u energetici omogućava i stabilnost investicijskih procesa jer jasno definira prava i obveze koncesionara, visinu naknada, obveze zaštite okoliša te mogućnosti uključivanja lokalnih zajednica u proces odlučivanja (IEA Wind, 2021). Međutim, iskustva pokazuju da ekonomske koristi moraju biti praćene adekvatnim mehanizmima zaštite okoliša i sigurnosti kako bi se izbjegli konflikti i otpor zajednica (Devine-Wright, 2019; Cowell et al., 2012).

Socijalna sigurnost odnosi se na percepciju stanovništva o sigurnosti življenja u neposrednoj blizini koncesioniranih projekata, povjerenje u institucije i uključivanje u procese odlučivanja. Ekonomska sigurnost uključuje raspodjelu koristi od koncesija, mogućnosti zapošljavanja i održiv lokalni razvoj (World Bank, 2017; Transparency International BiH, 2023). Ekološka sigurnost odnosi se na očuvanje prirodnih resursa, zaštitu okoliša i sprječavanje negativnih posljedica po zdravlje i životnu sredinu (IRENA, 2022; NREL, 2024). Percepcija sigurnosti lokalnog stanovništva igra ključnu ulogu u prihvatanju projekata obnovljive energije. Brojna istraživanja pokazuju da projekti koji uključuju transparentnost, dijalog i kompenzacijske mehanizme ostvaruju veću razinu društvene prihvaćenosti (Maleki-Dizaji et al., 2020; Brannstrom et al., 2021).

Koncesijski projekti, osobito oni iz sektora energetike, nose niz rizika povezanih s okolišem, društvom i infrastrukturom. Modeli upravljanja rizicima temelje se na identifikaciji potencijalnih prijetnji, procjeni njihove vjerojatnosti i posljedica te razvoju odgovarajućih mjera ublažavanja (Pliego Marugán et al., 2024; CEUR Workshop Proceedings, 2024). U kontekstu vjetroparkova, to uključuje procjenu stabilnosti konstrukcija, utjecaj buke i promjene krajolika, utjecaj na ekosustav (npr. migracijske puteve ptica i šišmiša) te sigurnosne aspekte prometne i elektroenergetske infrastrukture (Moustakas et al., 2023; Li et al., 2023). Primjena sustavnog pristupa upravljanju rizicima povećava razinu sigurnosti i smanjuje otpore zajednice

prema projektima. Time se doprinosi većoj predvidljivosti i transparentnosti procesa implementacije koncesija (IEA Wind, 2021).

Prirodni resursi i energija proizvedena iz njih smatraju se javnim dobrom, što znači da bi koristi trebale biti ravnomjerno raspodijeljene između koncesionara, države i lokalne zajednice (Europska unija, 2014; World Bank, 2017). Participacija zajednice u odlučivanju — kroz javne rasprave, savjetovanja i kompenzacijske mehanizme — ključna je za uspostavljanje povjerenja između dionika. Prema IEA Wind (2021) i Transparency International BiH (2023), projekti koji uključuju participativne pristupe imaju veću vjerojatnost uspješne provedbe, manji broj pravnih sporova i dugoročno stabilnije partnerstvo između privatnog i javnog sektora. Sudjelovanje lokalnog stanovništva ne smije biti formalnost, već stvarni proces uključivanja u donošenje odluka. Na taj način koncesijski projekti postaju alat održivog razvoja, a ne izvor društvenih sukoba (Devine-Wright, 2019; Cowell et al., 2012).

4. KONCESIJE I RAZVOJ VJETROPARKOVA U HERCEGBOSANSKOJ ŽUPANIJ

Hercegbosanska županija predstavlja najdinamičnije i najperspektivnije područje za razvoj projekata obnovljive energije u Bosni i Hercegovini. Zahvaljujući izvanrednim klimatskim i geografskim pogodnostima, ovaj kanton je postao nacionalni predvodnik u razvoju vjetroenergetike, stvarajući najviši standard energetske učinkovitosti i postavljajući temelje za dugoročni gospodarski rast. Njegova strateška orijentacija prema iskorištavanju energije vjetra u potpunosti je usklađena s europskim direktivama i globalnim ciljevima energetske tranzicije, čime ovaj kanton utvrđuje svoju poziciju lidera u području održivog razvoja (Europska unija, 2014; IRENA, 2022). Najznačajniji primjer uspješnog koncesijskog modela u energetici je Vjetroelektrana Mesihovina, koja je u pogon puštena 2018. godine i predstavlja prvu veliku vjetroelektranu u Federaciji BiH. S instaliranom snagom od 50,6 MW, ovaj projekt je postavio standard izvrsnosti u domaćem energetsom sektoru te potvrdio izniman investicijski potencijal regije. Zahvaljujući ovom i sličnim projektima, Hercegbosanska županija ostvaruje značajne prihode od koncesija, koji se usmjeravaju u infrastrukturne projekte, modernizaciju lokalnih zajednica i jačanje

ekonomske otpornosti (UNDP BiH, 2021; Transparency International BiH, 2023). Koncesijski okvir kantona temelji se na transparentnim javnim natječajima, jasnim ugovornim obvezama i strogo definiranom sustavu praćenja i kontrole. Time se osigurava da koncesijski projekti donose maksimalnu korist lokalnoj zajednici, istodobno štiteći okoliš i javni interes (Bosna i Hercegovina, 2002; Transparency International BiH, 2023). Kanton sustavno potiče partnerstva s domaćim i međunarodnim investitorima, stvarajući stabilno poslovno okruženje koje privlači ulaganja i jača regionalni identitet.

Ekonomski učinci razvoja vjetroparkova višestruki su i dugoročni. Prihodi od koncesijskih naknada omogućuju ulaganje u prometnu i komunalnu infrastrukturu, digitalizaciju javnih usluga i razvoj gospodarskih zona. Osim toga, projekti vjetroelektrana potiču zapošljavanje lokalnog stanovništva tijekom izgradnje i održavanja postrojenja, a povezane djelatnosti – poput ugostiteljstva, transporta i građevinskih usluga – dodatno doprinose lokalnom rastu (World Bank, 2017; UNDP BiH, 2021). Važna komponenta uspjeha koncesijskih projekata u Hercegbosanskoj županiji jest uspostava visokih ekoloških standarda. Procjene utjecaja na okoliš i mjere zaštite prirodnih staništa provode se na najvišoj razini, uzimajući u obzir međunarodne smjernice. Time se osigurava održiv razvoj bez narušavanja ekološke ravnoteže, što ovaj kanton čini uzorom ekološki odgovornog gospodarenja resursima (Moustakas et al., 2023; Li et al., 2023; CEUR Workshop Proceedings, 2024). Poseban značaj ima i visoka razina prihvaćenosti projekata od strane lokalnog stanovništva, koja je rezultat otvorene komunikacije, javnih rasprava i kompenzacijskih mehanizama. Kanton sustavno uključuje građane u planiranje projekata, čime se stvara povjerenje i osjećaj zajedničkog vlasništva nad razvojnim procesima (Devine-Wright, 2019; Brannstrom et al., 2021). Ovakav model participativnog upravljanja rezultira minimalnim otporom i maksimalnom društvenom legitimnošću projekata, što dodatno potvrđuje vodeću ulogu Hercegbosanske županije u energetske sektoru.

5. INSTITUCIONALNI I ZAKONODAVNI OKVIR KONCESIJA

Hercegbosanska županija izgradila je izuzetno stabilan i transparentan institucionalni okvir koji omogućuje učinkovito upravljanje koncesijama u

skladu s najvišim međunarodnim i europskim standardima. Sustav dodjele koncesija u Bosni i Hercegovini strukturiran je na višerazinskom modelu — državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini — što osigurava jasnu podjelu odgovornosti i optimalnu koordinaciju između institucija (Bosna i Hercegovina, 2002; Europska unija, 2014).

Na državnoj razini temeljni pravni akt predstavlja Zakon o koncesijama Bosne i Hercegovine, koji definira osnovna načela, vrste koncesija i institucionalni okvir za njihovu dodjelu. Na entitetskoj razini, dodatni pravni propisi — uključujući Zakon o koncesijama Federacije BiH — detaljno uređuju postupke dodjele, praćenje provedbe ugovora i nadzor nad koncesionarima (Federacija Bosne i Hercegovine, 2002). Kantoni, među kojima se osobito ističe Hercegbosanska županija, donose posebne propise i pravilnike kojima se operacionaliziraju entitetske ovlasti i prilagođavaju lokalnim razvojnim prioritetima (Komisija za koncesije BiH, 2024; Transparency International BiH, 2023).

Institucionalna organizacija koncesijskog sustava u Hercegbosanskoj županiji pokazuje visoku razinu funkcionalnosti i učinkovitosti. Kantonalne institucije osiguravaju da se postupci dodjele koncesija odvijaju jasno, predvidivo i transparentno, uz javne natječaje i otvorenu komunikaciju s lokalnim zajednicama. Zahvaljujući tome, kanton je prepoznat kao uzor dobre prakse u implementaciji koncesijskih projekata, osobito u sektorima obnovljivih izvora energije i eksploatacije prirodnih resursa (Transparency International BiH, 2023; UNECE, 2019).

Osim pravnog okvira, izuzetno važan element institucionalnog sustava čini usklađenost s europskim direktivama i međunarodnim standardima za koncesijske ugovore. Direktiva 2014/23/EU naglašava načela transparentnosti, jednakog postupanja i nediskriminacije te postavlja jasne zahtjeve za oglašavanje, kriterije odabira, trajanje i izmjene ugovora. Hercegbosanska županija u potpunosti primjenjuje ta načela u praksi, što dodatno povećava povjerenje investitora i osigurava dugoročnu stabilnost koncesijskog sustava (Europska unija, 2014).

Institucionalna snaga ovog kantona temelji se i na snažnim mehanizmima nadzora i odgovornosti. Sustavno praćenje izvršenja ugovornih obveza, kontrola ekoloških standarda i javna dostupnost podataka o koncesijama ključni su instrumenti očuvanja povjerenja građana i zaštite javnog interesa. Javne rasprave, konzultacije s lokalnim zajednicama i obvezna objava

natječajne dokumentacije dodatno osiguravaju demokratičnost procesa i uključivost svih dionika (Transparency International BiH, 2023; UNECE, 2019; World Bank, 2017). Dodatnu prednost institucionalnog okvira Hercegbosanske županija čini visoka razina prilagodljivosti i proaktivnosti institucija. Kanton ne samo da slijedi nacionalne i europske propise, već i aktivno unapređuje vlastite procedure kako bi se osigurala stabilnost koncesijskog sustava i potaknula ulaganja. Ovaj pristup rezultira povećanim interesom domaćih i stranih investitora, jačanjem gospodarskih tokova i dugoročnim razvojem kantona.

6. UTJECAJ KONCESIJA NA SIGURNOST LOKALNOG STANOVNIŠTVA

Hercegbosanska županija predstavlja najstabilniji i najnapredniji koncesijski model u Bosni i Hercegovini, koji izravno doprinosi jačanju ekonomske, ekološke i društvene sigurnosti lokalnog stanovništva. Zahvaljujući vizionarskom strateškom pristupu, iznimnoj transparentnosti i aktivnom uključivanju zajednice, koncesijski projekti postali su osnovni stup gospodarske stabilnosti i društvenog napretka ove regije (Transparency International BiH, 2023; UNECE, 2019; World Bank, 2017).

Ekonomska sigurnost lokalne zajednice izravno je ojačana kroz stalni rast prihoda od koncesijskih naknada, koji se koriste za unapređenje prometne i komunalne infrastrukture, digitalizaciju javnih usluga te jačanje lokalne ekonomije. Vjetroenergetski projekti, ali i koncesije u sektorima šumarstva, vodoprivrede i eksploatacije mineralnih sirovina, doprinose povećanju fiskalnog kapaciteta kantona i općina, čime se stvaraju stabilni temelji za dugoročni razvoj. Osim toga, koncesijski projekti otvaraju nova radna mjesta tijekom izgradnje i rada postrojenja te potiču multiplikativne ekonomske učinke kroz povezane sektore kao što su građevinarstvo, logistika i turizam (UNDP BiH, 2021; IRENA, 2022; World Bank, 2017). Jedna od najvećih snaga koncesijskih projekata u Hercegbosanskoj županiji jest primjena visokih ekoloških standarda. Procjene utjecaja na okoliš i mjere zaštite prirodnih staništa provode se na najvišoj razini, uz strogu kontrolu buke, očuvanje bioraznolikosti i zaštitu vodnih tijela. Zahvaljujući tome, ovaj kanton je predvodnik zelene tranzicije i primjer kako se gospodarski razvoj može uskladiti s očuvanjem okoliša. Poseban naglasak stavljen je na

monitoring utjecaja vjetroparkova na faunu i ekosustave, što osigurava dugoročnu ekološku stabilnost (Moustakas et al., 2023; Li et al., 2023; CEUR Workshop Proceedings, 2024). Socijalna sigurnost predstavlja ključan element uspjeha koncesijskih projekata. U Hercegbosanskoj županiji lokalne zajednice imaju izuzetno visoku razinu povjerenja u institucije i koncesionare jer se projekti razvijaju kroz transparentne i participativne procese. Javne rasprave, otvorene konzultacije i jasno definirani kompenzacijski mehanizmi omogućuju građanima da budu aktivni sudionici u razvoju. Ovakav pristup stvara osjećaj zajedničkog vlasništva, smanjuje potencijalne konflikte i povećava društvenu koheziju (Devine-Wright, 2019; Brannstrom et al., 2021; Transparency International BiH, 2023). Osim ekonomskih i ekoloških koristi, ovakav model rezultira jačanjem lokalnog identiteta i dugoročnim razvojnim povjerenjem, što dodatno učvršćuje Hercegbosansku županiju kao lidera koncesijske politike i održivog razvoja u zemlji.

7. IZAZOVI I PREPORUKE

Iako Hercegbosanska županija predstavlja uzorni model koncesijskog upravljanja u Bosni i Hercegovini, razvojni procesi uvijek uključuju određene izazove koji mogu dodatno unaprijediti sustav ako se njima upravlja strateški i proaktivno. Kanton je već pokazao da je sposoban potencijalne slabosti pretvoriti u razvojne prilike, zahvaljujući odlučnom institucionalnom djelovanju, transparentnim procedurama i aktivnom uključivanju lokalne zajednice (Transparency International BiH, 2023; UNECE, 2019). Jedan od ključnih izazova koji se javlja u sustavu koncesija na razini cijele zemlje, ali koji Hercegbosanska županija već sustavno adresira, jest povećanje transparentnosti postupaka. Pravovremeno objavljivanje natječajne dokumentacije, javnih odluka i ugovora omogućuje građanima i investitorima visoku razinu povjerenja u institucionalni okvir (Transparency International BiH, 2023; World Bank, 2017). Dodatno jačanje digitalnih platformi za objavu informacija može osigurati potpunu dostupnost podataka u stvarnom vremenu, čime bi Hercegbosanska županija dodatno učvrstila svoj status lidera u otvorenosti i odgovornosti javne uprave. Uspjeh koncesijskih projekata uvelike ovisi o aktivnom uključivanju lokalne zajednice u proces planiranja i odlučivanja. Iako kanton već

primjenjuje participativne mehanizme kroz javne rasprave i konzultacije, dodatni iskorak može se postići razvojem strukturiranih mehanizama suodlučivanja, što bi dodatno ojačalo osjećaj zajedničkog vlasništva nad projektima. Time bi se dodatno povećala društvena prihvaćenost i smanjio prostor za eventualne konflikte (Devine-Wright, 2019; Brannstrom et al., 2021).

Nadzor nad provedbom koncesijskih ugovora i ekoloških standarda u Hercegbosanskoj županiji već je na visokoj razini, no daljnje snaženje institucionalnih kapaciteta za inspeksijski i nezavisni nadzor osiguralo bi još veću razinu predvidljivosti i stabilnosti sustava. Sustavno objavljivanje rezultata ekoloških monitoringa i uključivanje neovisnih stručnih tijela dodatno bi potvrdilo predvodničku poziciju kantona u održivom upravljanju resursima (Moustakas et al., 2023; Li et al., 2023; CEUR Workshop Proceedings, 2024).

Kako bi se dodatno osnažio postojeći sustav koncesija i učvrstila pozicija kantona kao nacionalnog lidera u energetske tranziciji i održivom razvoju, mogu se izdvojiti sljedeće preporuke:

- jačanje digitalne transparentnosti kroz online registre koncesija, javne ugovore i financijske izvještaje,
- razvoj participativnih modela odlučivanja i institucionaliziranih kanala komunikacije s lokalnim zajednicama,
- unapređenje ekološkog monitoringa i javne dostupnosti podataka o utjecajima na okoliš,
- kontinuirano usklađivanje s europskim i međunarodnim standardima za koncesijske ugovore,
- poticanje inovativnih modela partnerstva između javnog i privatnog sektora.

Provedba ovih preporuka osigurala bi da Hercegbosanska županija ne samo zadrži svoju vodeću poziciju, nego i dodatno učvrsti status uzornog kantona u pogledu koncesijskog upravljanja, ekonomske stabilnosti i društvene otpornosti.

8. ZAKLJUČAK

Hercegbosanska županija danas se s pravom može opisati kao nesporni lider u razvoju koncesijskih projekata i implementaciji obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini. Kanton je izgradio stabilan institucionalni okvir, usklađen s europskim i međunarodnim standardima, čime je stvorio povoljan investicijski ambijent i osigurao dugoročne temelje gospodarskog rasta (Europska unija, 2014; World Bank, 2017; Transparency International BiH, 2023). Razvoj koncesija, posebice u sektoru vjetroenergetike, pokazao je kako strateško planiranje i odgovorno upravljanje prirodnim resursima mogu donijeti izravne ekonomske koristi lokalnim zajednicama, potaknuti razvoj infrastrukture i povećati zapošljavanje. Istodobno, Hercegbosanska županija sustavno ulaže u očuvanje okoliša, čime potvrđuje svoju poziciju predvodnika zelene tranzicije i održivog razvoja (UNDP BiH, 2021; IRENA, 2022; CEUR Workshop Proceedings, 2024). Poseban značaj ima činjenica da je kanton uspio postići ravnotežu između ekonomskih interesa, zaštite okoliša i društvene uključenosti. Sustavi transparentnosti, participativni procesi i otvorena komunikacija s građanima rezultirali su visokom razinom povjerenja lokalnog stanovništva, što je temelj stabilnog i dugoročnog razvoja (Devine-Wright, 2019; Brannstrom et al., 2021). Kroz jačanje institucionalnih kapaciteta, inovativne mehanizme nadzora i sustavno ulaganje u digitalnu transparentnost, Hercegbosanska županija ima potencijal dodatno osnažiti svoju vodeću poziciju u državi i postati model održivog koncesijskog razvoja za druge regije. Ovaj primjer potvrđuje da odgovorno i strateško upravljanje koncesijama može biti ključni pokretač gospodarskog rasta, društvene otpornosti i ekološke stabilnosti. Dugoročno gledano, koncesijski model Hercegbosanske županija nudi jasnu razvojnu viziju koja povezuje ekonomsku učinkovitost, zaštitu okoliša i dobrobit lokalnih zajednica. Time se stvara održiv temelj za prosperitet regije i značajan doprinos ukupnoj stabilnosti i energetskej tranziciji Bosne i Hercegovine (UNECE, 2019; Transparency International BiH, 2023; World Bank, 2017).

LITERATURA

1. Bosna i Hercegovina. (2002). *Zakon o koncesijama Bosne i Hercegovine*. Službeni glasnik BiH.
2. Federacija Bosne i Hercegovine. (2002). *Zakon o koncesijama Federacije BiH*. Službene novine FBiH.
3. Republika Srpska. (2002). *Zakon o koncesijama Republike Srpske*. Službeni glasnik RS.
4. Komisija za koncesije BiH. (2024). *Sistem koncesija u Bosni i Hercegovini: Pravni i institucionalni okvir*. Transparentnost International BiH. <https://ti-bih.org>
5. World Bank. (2017). *Public-Private Partnerships Reference Guide* (3rd ed.). World Bank Group.
6. International Renewable Energy Agency. (2022). *Renewable Energy Policies in a Time of Transition: Energy Policy Review*. IRENA.
7. United Nations Economic Commission for Europe. (2019). *Good Practice Guidelines on Public-Private Partnerships for Sustainable Development*. Geneva: UNECE.
8. Maleki-Dizaji, P., del Bufalo, N., Di Nucci, M.-R., & Krug, M. (2020). Overcoming barriers to the community acceptance of wind energy: Lessons learnt from a comparative analysis of best practice cases across Europe. *Sustainability*, 12(9), 3562. <https://doi.org/10.3390/su12093562>
9. Brannstrom, C., Jepson, W., Persons, N., & Harriss, C. (2021). What explains community acceptance of wind energy? *Energy Research & Social Science*, 80, 102221. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102221>
10. Devine-Wright, P. (2019). Community acceptance of renewable energy technologies: Challenges and opportunities. *Energy Policy*, 138, 111234. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.111234>
11. Cowell, R., Bristow, G., & Munday, M. (2012). Wind energy and justice for disadvantaged communities. *Journal of Environmental Planning and Management*, 55(5), 690–706. <https://doi.org/10.1080/09640568.2011.636464>

12. NREL. (2024). *Community perspectives on equity in land-based wind*. National Renewable Energy Laboratory. <https://docs.nrel.gov/docs/fy24osti/88903.pdf>
13. Pliego Marugán, A., García Márquez, F. P., & Pérez, J. M. (2024). *A techno-economic model for avoiding conflicts of interest between owners of offshore wind farms and maintenance suppliers*. arXiv preprint arXiv:2401.08251. <https://arxiv.org/abs/2401.08251>
14. Zhang, Y., Chen, X., & Li, J. (2023). *Collective large-scale wind farm multivariate power output control based on hierarchical communication multi-agent proximal policy optimization*. arXiv preprint arXiv:2305.10161. <https://arxiv.org/abs/2305.10161>
15. Li, R., Zhang, J., & Zhao, X. (2023). *Long-distance and high-impact wind farm wake effects revealed by SAR*. arXiv preprint arXiv:2311.18124. <https://arxiv.org/abs/2311.18124>
16. Moustakas, A., Georgiakakis, P., & Davy, C. (2023). *Wind turbine power and land cover effects on cumulative bat deaths*. arXiv preprint arXiv:2305.19010. <https://arxiv.org/abs/2305.19010>
17. CEUR Workshop Proceedings. (2024). *Critical infrastructure security: An extreme events risk assessment approach for on-shore wind farms*. CEUR. <https://ceur-ws.org/Vol-3971/paper01.pdf>
18. Transparency International BiH. (2023). *Koncesije i javni interes: analiza stanja u Bosni i Hercegovini*. TI BiH.
19. UNDP BiH. (2021). *Obnovljivi izvori energije i održivi razvoj u Bosni i Hercegovini*. UNDP.
20. Ekonomski institut Sarajevo. (2022). *Utjecaj energetske projekata na lokalni razvoj i zapošljavanje u BiH*.
21. Centar za okolišno održivi razvoj. (2020). *Vjetroelektrane i okoliš: Smjernice za odgovorno planiranje*.
22. Federalni zavod za statistiku. (2024). *Statistički godišnjak Federacije BiH 2024*. Sarajevo.